

Bogdan Micu

Radu Slăvoiu

Andrei Zarafiu

Procedură penală

Ediția a 3-a

Editura
Hamangiu
2025

Capitolul al III-lea. Participanții în procesul penal

Secțiunea 1. Dispoziții generale

Procesul penal este activitatea reglementată de lege, desfășurată de organele judiciare, la care participă părțile, subiecții procesuali principali și alte persoane, scopul fiind descoperirea la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni.

Persoanele care cooperează la realizarea acestei activități se numesc participanți la procesul penal^[1].

Dispozițiile art. 29-34 din Codul de procedură penală clasifică participanții la procesul penal în următoarele categorii:

- a) *organele judiciare* – organele de cercetare penală, procurorul, judecătorul de drepturi și libertăți, judecătorul de cameră preliminară și instanțele judecătorești;
- b) *avocatul*;
- c) *părțile* – inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente;
- d) *subiecții procesuali principali* – suspectul și persoana vătămată;
- e) *alți subiecți procesuali* – martorul, expertul, interpretul, agentul procedural, organele speciale de constatare, precum și orice alte persoane sau organe prevăzute de lege având anumite drepturi, obligații sau atribuții în procedurile judiciare penale.

Secțiunea a 2-a. Competența funcțională, după materie și după calitatea persoanei a instanțelor judecătorești

§1. Organizarea instanțelor judecătorești

În sistemul actualului Cod de procedură penală, organizarea și ierarhizarea instanțelor judecătorești au suferit unele modificări față de Codul de procedură penală anterior.

Instanțele de judecată sunt organizate piramidal, fiind împărțite în instanțe civile și instanțe militare. *Instanțele civile* sunt: judecătoriile, tribunalele, tribunalele specializate (egale în grad cu tribunalele) și curțile de apel.

Judecătoriile sunt instanțe fără personalitate juridică, organizate în județe și în sectoarele municipiului București (în majoritatea orașelor funcționează câte o judecătorie, la acestea adăugându-se cele 6 judecătorii din sectoarele municipiului București și judecătoriile din unele comune cu număr mai mare de locuitori).

Tribunalele specializate sunt instanțe fără personalitate juridică, ce pot funcționa la nivelul județelor și al municipiului București și au, de regulă, sediul în municipiul reședință de județ (spre exemplu, Tribunalul pentru Minori și Familie Brașov).

^[1] I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea generală, op. cit.*, p. 122.

Tribunalele sunt instanțe cu personalitate juridică, organizate la nivelul fiecărui județ și al municipiului București și au, de regulă, sediul în municipiul reședință de județ (la nivelul țării sunt organizate 42 de tribunale). În circumscripția fiecărui tribunal sunt cuprinse toate judecătoriile din județ sau, după caz, din municipiul București (spre exemplu, în circumscripția Tribunalului Argeș intră Judecătoria Pitești, Judecătoria Câmpulung, Judecătoria Costești, Judecătoria Curtea de Argeș și Judecătoria Topoloveni).

Curțile de apel sunt instanțe cu personalitate juridică, în circumscripția cărora funcționează mai multe tribunale și tribunale specializate (spre exemplu, în circumscripția Curții de Apel Pitești intră Tribunalul Argeș și Tribunalul Vâlcea). La nivelul țării sunt organizate 15 curți de apel (Alba Iulia, Bacău, Brașov, București, Cluj, Constanța, Craiova, Galați, Iași, Oradea, Pitești, Ploiești, Suceava, Târgu Mureș, Timișoara).

Instanțele militare sunt: tribunalele militare și Curtea Militară de Apel. *Tribunalele militare* funcționează în municipiile București, Cluj-Napoca, Iași și Timișoara, fiind egale în grad cu tribunalele din structura instanțelor civile. *Curtea Militară de Apel* funcționează în municipiul București și este egală în grad cu orice curte de apel din structura instanțelor civile.

În structura instanțelor militare se regăsește cea mai importantă modificare față de reglementarea Codului de procedură penală anterior, în sensul că, față de vechea reglementare, în care aveam instanțe militare corespunzătoare în grad celor civile, începând de la judecătoria și până la curțile de apel, în actuala reglementare nu mai există corespondență la judecătoria. Astfel, în prezent funcționează doar două categorii de instanțe militare, și anume tribunalele militare și Curtea Militară de Apel. Prin dispozițiile art. 20 din Legea nr. 255/2013 s-a desființat Tribunalul Militar Teritorial, iar cele patru tribunale militare egale în grad cu judecătoriile în vechea reglementare au fost aduse la nivelul tribunalelor, astfel încât astăzi există patru tribunale militare egale în grad cu tribunalele din rândul instanțelor civile și o singură Curte Militară de Apel; nu există însă instanță militară egală în grad judecătoriei.

Fiecare instanță judecătorească este condusă de un președinte care exercită atribuțiile manageriale în scopul organizării eficiente a activității acesteia. Curțile de apel și tribunalele sunt organizate pe secții (spre exemplu, la Tribunalul București funcționează Secția I penală, Secția a II-a contencios administrativ și fiscal, Secția a III-a civilă, Secția a IV-a civilă etc.). Cu câteva excepții, la judecătoria nu funcționează secții; de asemenea, nici instanțele militare nu sunt organizate pe secții.

În vârful ierarhiei instanțelor judecătorești se găsește *Înalta Curte de Casație și Justiție*, instanță unică, cu personalitate juridică și cu sediul în municipiul București. Instanța supremă este condusă de un președinte, secondat de doi vicepreședinți, și este organizată în patru secții – Secția I civilă, Secția a II-a civilă, Secția penală și Secția de contencios administrativ și fiscal – și Secțiile Unite, cu competență proprie. La nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție funcționează și magistrați-asistenți.

În cadrul Înaltei Curți de Casație și Justiție funcționează completurile pentru soluționarea recursurilor în interesul legii, completurile pentru dezlegarea unor

chestiuni de drept, conform Legii nr. 134/2010 privind Codul de procedură civilă, republicată, și conform Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală, precum și completuri de 5 judecători.

§2. Competența instanțelor judecătorești. Formele competenței

În esență, ca instituție procedurală, competența poate fi caracterizată drept un criteriu obiectiv prin care o cauză penală este repartizată spre soluționare unui organ judiciar. Doctrina definește competența și ca sferă a atribuțiilor pe care le are de îndeplinit, potrivit legii, fiecare categorie de organe judiciare în cadrul procesului penal^[1] sau capacitate (aptitudine) recunoscută de lege unui organ de stat de a desfășura o anumită activitate^[2].

Competența cunoaște două categorii de forme, și anume:

- a) forme principale;
- b) forme subsidiare.

Formele principale ale competenței sunt *competența funcțională*, *competența materială* și *competența teritorială*. Ele sunt denumite forme principale, întrucât aceste subcriterii se folosesc, în cadrul competenței generale, pentru repartizarea oricărei cauze penale către un anumit organ, spre a fi rezolvată.

Spre deosebire de formele principale, *formele subsidiare* ale competenței sunt folosite doar pentru anumite cauze penale. Formele subsidiare ale competenței sunt *competența personală*, *competența specială* și *competența excepțională*.

Prin aplicarea corectă a regulilor specifice tuturor acestor forme de competență se determină care organ judiciar va cerceta sau va judeca o anumită cauză penală concretă, cu mențiunea că nu există posibilitatea legală ca aceeași cauză penală să intre, concomitent, în competența a două organe judiciare diferite.

2.1. Formele principale ale competenței

2.1.1. Competența funcțională

Competența funcțională desemnează *categoriile de activități pe care le poate desfășura un organ judiciar*. Spre exemplu: procurorul și organele de cercetare penală desfășoară activitatea de urmărire penală, judecătorul de drepturi și libertăți are în competența funcțională dispoziția cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale persoanei în faza de urmărire penală, judecătorul de cameră preliminară verifică legalitatea urmăririi penale și a sesizării instanței, instanța de judecată judecă anumite cauze penale.

Există organe judiciare care au *competență funcțională exclusivă*. Spre exemplu, numai Înalta Curte de Casație și Justiție judecă recursuri în interesul legii, cereri pentru unificarea practicii judiciare prin hotărâri prealabile pentru dezlegarea unor chestiuni

^[1] *Idem*, p. 348.

^[2] GR.GR. THEODORU, *op. cit.*, p. 294.

de drept, recursuri în casație. De asemenea, numai procurorul are competența funcțională de a supraveghea activitatea organelor de cercetare penală.

2.1.2. Competența materială

Competența materială este o formă a competenței ce acționează pe verticală și reprezintă *acel criteriu prin care se stabilește care dintre organele judiciare de grad diferit soluționează o anumită cauză penală*. În cazul competenței materiale, legiuitorul atribuie soluționarea unei cauze penale către un organ judiciar în funcție de gravitatea infracțiunii.

Judecătoria are o competență materială generală, judecând cauzele penale privitoare la toate infracțiunile care nu sunt date în competența altor instanțe. Ori de câte ori o anumită infracțiune nu se regăsește în competența tribunalului, tribunalului specializat, curții de apel sau a Înaltei Curți de Casație și Justiție, ea se va judeca la judecătoria.

Tribunalul soluționează cauzele penale care au ca obiect infracțiuni cu o gravitate ridicată (spre exemplu, infracțiunile de omor, cele praeterintenționate care au avut ca urmare moartea victimei, infracțiunile de corupție). Conform art. 36 alin. (1) lit. c) din Codul de procedură penală, infracțiunile cu privire la care urmărirea penală a fost efectuată de Direcția Națională Anticorupție (D.N.A.) și de Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism (D.I.I.C.O.T.) sunt de competența tribunalului, dacă nu sunt date prin lege în competența unei instanțe ierarhic superioare acestuia (prin urmare, în asemenea cauze penale, judecata nu se poate desfășura niciodată la o judecătoria). De asemenea, tot de competența tribunalului sunt și infracțiunile pentru care urmărirea penală a fost efectuată de Parchetul European^[1].

Curtea de apel soluționează cauze penale care au ca obiect infracțiuni de o gravitate mai ridicată decât cele date în competența tribunalului (spre exemplu, majoritatea infracțiunilor contra securității naționale, infracțiunile de genocid, contra umanității și de război).

Spre deosebire de Codul de procedură penală anterior, în sistemul actualului Cod de procedură penală există, ca element de noutate, competență materială și la Înalta Curte de Casație și Justiție, și anume în cazul infracțiunii de înaltă trădare, prevăzută de art. 398 din Codul penal (la care subiectul activ este circumstanțiat – Președintele României sau un membru al Consiliului Suprem de Apărare a Țării). Reține atenția că Înalta Curte de Casație și Justiție are competență materială doar în cazul acestei infracțiuni.

^[1] În acest sens, dispozițiile art. 36 din Codul de procedură penală au fost completate prin Legea nr. 6/2021 (M. Of. nr. 167 din 18 februarie 2021).

2.1.3. Competența teritorială

Competența teritorială este o formă a competenței ce acționează pe orizontală și reprezintă criteriul prin care o cauză penală este repartizată unui organ judiciar, dintre toate organele judiciare de același grad și cu aceeași competență funcțională. Legiuitorul a instituit două seturi de reguli pentru determinarea competenței din punct de vedere teritorial, pentru infracțiunile săvârșite în țară și, respectiv, pentru infracțiunile săvârșite în străinătate.

Dispozițiile art. 41 alin. (1) din Codul de procedură penală reglementează criteriile de determinare a competenței teritoriale pentru *infracțiunile săvârșite pe teritoriul României*^[1] [care sunt, în mare, aceleași cu cele prevăzute de art. 30 alin. (1) din Codul de procedură penală anterior, existând doar unele formulări diferite], și anume:

- locul săvârșirii infracțiunii [acesta este definit prin art. 41 alin. (2) din Codul de procedură penală folosindu-se principiul ubicuității – locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în totul sau în parte, ori locul unde s-a produs urmarea acesteia];

- locul unde a fost prins suspectul sau inculpatul;

- locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, *la momentul la care a săvârșit fapta*;

- locuința sau, după caz, sediul persoanei vătămate.

În privința competenței pentru infracțiunile comise în țară, regăsim aceleași criterii și același tip de preferință de care se folosea și Codul de procedură penală anterior. În cazul sesizării la momente diferite de timp a două sau mai multor organe judiciare, funcționează preferința cronologică, urmând a fi competent *organul judiciar mai înainte sesizat*, indiferent de poziționarea sa în ordinea de la art. 41 alin. (1) din Codul de procedură penală. În caz de sesizare *simultană*, competent va fi organul judiciar care corespunde criteriului mai bine situat în enumerarea de la art. 41 alin. (1) din Codul de procedură penală, operând preferința legală [spre exemplu, dacă sunt sesizate concomitent două organe, unul care corespunde criteriului de la lit. a) și altul celui de la lit. b), va fi preferat criteriul de la lit. a), adică va fi competent organul de la locul săvârșirii infracțiunii]^[2].

^[1] În temeiul art. 602 din Codul de procedură penală, în materie procesuală, noțiunile de „teritoriul României” și „infracțiune săvârșită pe teritoriul României” au înțelesul atribuit prin art. 8 alin. (2)-(4) din Codul penal. Astfel, prin „teritoriul României” se înțelege întinderea de pământ, marea teritorială și apele cu solul, subsolul și spațiul aerian, cuprinse între frontierele de stat. Prin „infracțiune săvârșită pe teritoriul României” se înțelege orice infracțiune comisă pe teritoriul arătat anterior sau pe o navă sub pavilion românesc ori pe o aeronavă înmatriculată în România. Infracțiunea se consideră săvârșită pe teritoriul României și atunci când pe acest teritoriu ori pe o navă sub pavilion românesc sau pe o aeronavă înmatriculată în România s-a efectuat un act de executare, de instigare sau de complicitate ori s-a produs, chiar în parte, rezultatul infracțiunii.

^[2] Dispozițiile art. 41 alin. (2) din Codul de procedură penală definesc locul săvârșirii infracțiunii ca fiind „locul unde s-a desfășurat activitatea infracțională, în tot sau în parte, ori locul unde s-a produs urmarea acesteia”, iar prevederile alin. (3) al aceluiași articol statuează că, „În cazul în care, potrivit alin. (2), o infracțiune a fost săvârșită în circumscripția mai multor instanțe, oricare

Infracțiunea săvârșită pe o navă sub pavilion românesc este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul port român în care ancorează nava (în afară de cazul în care prin lege se dispune altfel). *Infracțiunea săvârșită pe o aeronavă înmatriculată în România* este de competența instanței în a cărei circumscripție se află primul loc de aterizare pe teritoriul român. Dacă nava sub pavilion românesc

dintre acestea este competentă să o judece”. Norma de procedură evocată instituie, prin urmare, competența egală a tuturor instanțelor judecătorești în circumscripția cărora s-a desfășurat activitatea infracțională, fără a avea relevanță juridică dacă în circumscripția instanței sesizate s-a desfășurat întreaga activitate infracțională sau, dimpotrivă, s-a produs numai rezultatul ei. Aceasta înseamnă că, în cazul infracțiunilor al căror element material cunoaște variante alternative, săvârșite în circumscripția unor instanțe diferite, dar și în ipoteza unor infracțiuni multiple, între care există legături de conexitate sau de tip corelativ, fapte comise în raza unor instanțe diferite, legiuitorul a optat pentru a recunoaște competența egală a instanțelor, indiferent de natura sau amploarea activității infracționale concret desfășurate în circumscripția uneia sau alteia dintre acestea. Or, ca efect al opțiunii legislative relevate de dispozițiile art. 41 alin. (1) sau art. 41 alin. (3) din Codul de procedură penală, sesizarea uneia dintre instanțele deopotrivă competente teritorial potrivit alin. (2) al textului are ca efect încetarea vocației celorlalte la judecarea cauzei, competența recunoscută organului judiciar primul sesizat devenind efectivă prin faptul învestirii sale, în condițiile legii. În cauză se constată că, prin rechizitoriul Parchetului de pe lângă Judecătoria Sectorului 3 București, inculpații A., B., C., D., E. și F. au fost trimiși în judecată sub acuzația săvârșirii infracțiunii de contrabandă în formă continuată, prevăzută în art. 270 alin. (3) din Legea nr. 86/2006 [text în prezent declarat neconstituțional prin Decizia Curții Constituționale nr. 176/2022 (M. Of. nr. 451 din 5 mai 2022) – n.n.], cu aplicarea art. 35 alin. (1) din Codul penal. Prin același act de sesizare, inculpații C. și D. au fost trimiși în judecată și pentru săvârșirea infracțiunii de deținere în afara antrepozitului fiscal a produselor accizabile supuse marcării, fără a fi marcate sau marcate necorespunzător peste limita a 40 l alcool etilic, prevăzută în art. 452 alin. (1) lit. h) din Legea nr. 227/2015, faptă aflată în concurs real cu infracțiunea de contrabandă reținută în sarcina aceluiași inculpați. Activitatea de contrabandă reținută în sarcina inculpaților A., B., C., D., E. și F. s-a concretizat în modalitățile normative deținere, depozitare și transport al țigărilor fără timbrul legal aplicat de către autoritățile române, provenite din contrabandă, și s-a desfășurat pe raza teritorială a mai multor județe, inclusiv pe teritoriul sectorului 3 din municipiul București. Activitatea infracțională concurentă reținută în sarcina inculpaților C. și D. se concretizează în deținerea, la locația din sat G., județul Argeș, în afara antrepozitului fiscal, a cantității de 470 l substanță lichidă incoloră ce are caracteristicile alcoolului etilic, fără a fi supusă marcării corespunzătoare. În acest context, reținând că acuzația de contrabandă care face obiectul sesizării se presupune a fi fost comisă pe raza mai multor județe (Argeș, Suceava, Constanța, municipiul București etc.), iar cea concurentă, reținută în sarcina inculpaților C. și D., pe raza județului Argeș, se constată că, în virtutea dispozițiilor art. 41 alin. (2) și (3) din Codul de procedură penală, oricare dintre judecătoriile pe raza cărora s-a desfășurat activitatea infracțională, în tot sau în parte, este competentă teritorial să judece cauza. Or, în condițiile în care transportul de țigarete de contrabandă efectuat de inculpatul A. la data 29 mai 2017 este localizat pe raza sectorului 3 din municipiul București, acest act material de contrabandă conferă Judecătoriei Sectorului 3 București competența teritorială de judecare a cauzei, ca instanță în circumscripția căreia s-a săvârșit una dintre activitățile infracționale subsumate obiectului sesizării. Având în vedere că, prin rechizitoriul Parchetului de pe lângă Judecătoria Sectorului 3 București, această instanță a fost sesizată cu judecarea cauzei, competența ei teritorială, atrasă de actul material de contrabandă anterior menționat, a devenit efectivă, ceea ce a făcut să înceteze vocația la judecarea cauzei a celorlalte instanțe, deopotrivă competente teritorial în virtutea dispozițiilor legale anterior menționate, cum ar fi Judecătoria Pitești (I.C.C.J., Secția penală, încheierea nr. 203/2018, www.scj.ro).

nu ancorează într-un port român sau dacă aeronava înmatriculată în România nu aterizează pe teritoriul român, competența se va determina potrivit criteriilor arătate la art. 41 alin. (1) din Codul de procedură penală, iar dacă niciunul dintre locurile acolo indicate nu este cunoscut, competența va reveni primului organ judiciar sesizat.

În cazul *infracțiunilor săvârșite în străinătate*, regulile sunt fixate prin dispozițiile art. 42 din Codul de procedură penală (și au rămas în principiu aceleași cu cele arătate în Codul de procedură penală anterior). Competența aparține organului judiciar în a cărui circumscripție se află locuința suspectului sau inculpatului persoană fizică ori, după caz, sediul inculpatului persoană juridică, dacă acestea se află pe teritoriul României. În caz contrar, competența aparține instanțelor din București, cu precizarea că pentru judecătoria este competentă Judecătoria Sectorului 2 București.

Cu privire la *săvârșirea infracțiunilor la bordul navelor sub alt pavilion decât cel românesc sau la bordul aeronavelor înmatriculate în alt stat decât România*, se aplică regulile anterior precizate, respectiv va fi competentă instanța care are în circumscripție primul port sau aeroport, aflat pe teritoriul României, în care ancorează sau aterizează nava ori aeronava. Dacă nava sau aeronava nu ancorează, respectiv nu aterizează în România, se vor aplica regulile arătate la art. 42 alin. (1)-(2) din Codul de procedură penală, referitoare la determinarea competenței teritoriale după cum locuința suspectului sau inculpatului se află ori nu în România.

Este de remarcat că, uneori, legea instituie o competență teritorială alternativă. Spre exemplu, în materia luării măsurii arestării preventive în cursul urmăririi penale, art. 224 alin. (2) din Codul de procedură penală permite procurorului să formuleze propunerea către judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță sau de la instanța corespunzătoare în grad acesteia în a cărei circumscripție se află locul de reținere, locul unde s-a constatat săvârșirea infracțiunii ori sediul parchetului din care face parte procurorul care a întocmit propunerea. În acest caz, competența teritorială a judecătorului de drepturi și libertăți este determinată de alegerea pe care procurorul o face între cele patru instanțe mai sus indicate.

Precizăm că, în cauzele în care urmărirea penală a fost efectuată de Parchetul European, prin art. 20 din Legea nr. 6/2021 au fost stabilite anumite norme speciale de competență teritorială. În aceste cauze, instanțele competente teritorial să desfășoare judecata sunt:

- Tribunalele București, Cluj, Iași și Timiș – în ceea ce privește judecata în primă instanță care nu este dată prin lege în competența după calitatea persoanei a altor instanțe de judecată;
- Curțile de Apel București, Cluj, Iași, Timișoara – pentru judecata în primă instanță în cazul în care competența după calitatea persoanei este dată curților de apel (spre exemplu, infracțiunea a fost comisă de un avocat);
- Înalta Curte de Casație și Justiție – în ceea ce privește judecata în primă instanță în cazul în care competența instanței supreme este atrasă de calitatea persoanei (spre exemplu, infracțiunea a fost comisă de un senator).

2.2. Formele subsidiare ale competenței

2.2.1. Competența personală

Competența personală este acel criteriu prin care o cauză penală este atribuită unui organ judiciar *datorită calității suspectului sau inculpatului*.

Elementul fundamental al acestei forme de competență este calitatea suspectului sau inculpatului. Prin excepție, există și situații în care competența personală este determinată de *calitatea persoanei vătămate*; astfel, conform art. 44 alin. (1) din Legea nr. 304/2022, completurile și secțiile specializate pentru minori și familie, precum și tribunalele specializate pentru minori și familie judecă atât infracțiunile săvârșite de minori, cât și infracțiunile săvârșite asupra minorilor.

Cea mai importantă formă de competență personală se întâlnește la *instanțele și parchetele militare*, fiind dublată de competența organelor de cercetare penală speciale din cadrul Ministerului Apărării Naționale. Spre exemplu, competența instanțelor militare este determinată de calitatea de militar combinată, în cele mai multe situații, cu gradul militarului. Astfel, tribunalele militare judecă în primă instanță toate categoriile de infracțiuni săvârșite de militari până la gradul de colonel inclusiv, cu excepția celor date prin lege în competența instanțelor superioare. La Curtea Militară de Apel se judecă infracțiunile săvârșite de militari cu grad de mareșal, amiral și general. Legea are în vedere persoanele care, la momentul comiterii infracțiunii, exercită o funcție militară în mod efectiv, adică pe militarii activi, nu și pe cei în rezervă^[1]. Nu este necesar ca fapta să aibă vreo legătură cu atribuțiile specifice calității de militar, competența instanțelor și parchetelor militare fiind atrasă indiferent de natura infracțiunii săvârșite.

Uneori însă nu mai are importanță gradul militarului, legiuitorul îmbinând simpla calitate de militar cu o competență materială. Spre exemplu, dacă este vorba despre infracțiunea de genocid săvârșită de un militar, nu se ține seama de gradul acestuia, cauza urmând a fi judecată în primă instanță la Curtea Militară de Apel. De asemenea, infracțiunile comise de judecătorii și procurorii militari de la tribunalele militare și parchetele militare de pe lângă aceste instanțe se judecă în primă instanță, în toate cazurile, indiferent de gradul militar al făptuitorului, la Curtea Militară de Apel.

Competență personală există însă și la instanțele civile și aici avem în vedere curțile de apel și Înalta Curte de Casație și Justiție. Spre exemplu, curțile de apel judecă în primă instanță toate infracțiunile comise de judecătorii de la judecătorii și tribunale, de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe, de magistrații-asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de avocați și de notari publici. Înalta Curte de Casație și Justiție judecă în primă instanță toate infracțiunile comise de senatori, deputați, membrii Guvernului, judecătorii Curții Constituționale, membrii Consiliului Superior al Magistraturii, judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție, judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel, precum și de procurorii de la parchetele

^[1] I.C.C.J., Secția penală, decizia nr. 384/RC/2016, www.scj.ro.

de pe lângă aceste instanțe^[1]. Nici în acest caz nu este necesar ca fapta să aibă vreo legătură cu atribuțiile specifice calităților enumerate (spre exemplu, o infracțiune de vătămare corporală din culpă comisă de un avocat cu prilejul unui accident de circulație este de competența curții de apel, chiar dacă nu are niciun fel de legătură cu exercitarea profesiei avocatului).

Ca *regulă* generală, competența personală este determinată de calitatea pe care inculpatul o are *la momentul săvârșirii infracțiunii*, nu de calitatea pe care a avut anterior sau a dobândit-o ulterior acestui moment. Prin *excepție*, dobândirea calităților arătate la art. 40 alin. (1) din Codul de procedură penală – spre exemplu, senator, deputat, membru al Guvernului – după săvârșirea infracțiunii determină competența personală a Înaltei Curți de Casație și Justiție.

2.2.2. Competența specială

Competența specială este *competența unică și rezervată a unor organe judiciare*, cu privire la anumite infracțiuni, în funcție de sfera de relații sociale cărora li se aduce atingere prin săvârșirea faptei.

Această formă a competenței este caracterizată prin unicitate și exclusivitate, întrucât este rezervată unei singure categorii de organe judiciare.

Raportându-ne la acest conținut al noțiunii, au competență specială completurile specializate în materie maritimă și fluvială ale instanțelor din Constanța și Galați, ca organe judiciare speciale care rezolvă cauze penale privind infracțiunile care aduc atingere siguranței navigației maritime și fluviale^[2] (prevăzute în Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval^[3]).

2.2.3. Competența extraordinară (excepțională)

Competența extraordinară (excepțională) este o competență caracterizată prin temporaritate, pentru că *vizează înființarea unor instanțe extraordinare în situații excepționale* (spre exemplu, în caz de război). În prezent, această formă de competență nu se întâlnește în practică, înființarea de instanțe extraordinare fiind interzisă prin art. 126 alin. (5) din Constituția României.

^[1] În interpretarea și aplicarea unitară a dispozițiilor art. 38 alin. (1) lit. c) și art. 40 alin. (1) din Codul de procedură penală, competența instanței de judecată în soluționarea cauzelor penale având ca obiect infracțiuni săvârșite de judecători și procurori care au dobândit un grad profesional superior celui al instanței/parchetului în care își desfășoară efectiv activitatea se determină prin raportare la instanța/parchetul la care își desfășoară efectiv activitatea magistratul cercetat, și nu la gradul profesional superior al acestuia [I.C.C.J., Completul pentru soluționarea recursului în interesul legii, Decizia nr. 23/2022 (M. Of. nr. 78 din 30 ianuarie 2023)].

^[2] A. ZARAFIU, *Procedură penală*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 10. În locul fostelor secții maritime și fluviale de la instanțele din Constanța și Galați au fost înființate completuri specializate în materie maritimă și fluvială, potrivit art. 39 alin. (2) și art. 40 alin. (3) din Legea nr. 304/2022.

^[3] M. Of. nr. 332 din 16 mai 2003.

Capitolul al IV-lea. Judecata

Secțiunea 1. Dispoziții generale

Subsecțiunea 1. Noțiune, limitele fazei de judecată și principiile judecării

§1. Noțiune

Judecata, ca etapă distinctă a procesului penal, este considerată în literatura de specialitate^[1] ca fiind faza centrală și cea mai importantă, având drept obiect soluționarea definitivă a cauzei penale.

Judecata este cea de-a treia fază a procesului penal, în care, pe baza unui material probator preconstituit și verificat în procedura de cameră preliminară și, în subsidiar, completat de către instanța de judecată prin activitatea sa nemijlocită, persoana trimisă în judecată este trasă sau nu la răspundere penală. Dacă în faza camerei preliminare se verifică legalitatea acuzației pe care procurorul o aduce inculpatului (prin verificarea legalității actelor de urmărire penală și a administrării probelor în această fază procesuală), în cursul judecării instanța analizează *temeinicia acuzației*, tranșând conflictul de drept penal născut ca urmare a comiterii infracțiunii. Instanța de judecată stabilește în mod definitiv dacă fapta există sau nu, dacă constituie ori nu infracțiune și ce infracțiune, dacă a fost comisă de inculpat, dacă subzistă impedimente în tragerea acestuia la răspundere penală, pentru ca în final să dispună condamnarea inculpatului, renunțarea la aplicarea pedepsei sau amânarea aplicării pedepsei ori, după caz, încetarea procesului penal sau achitarea inculpatului.

În cursul judecării nu se mai procedează la verificări de legalitate asupra urmăririi penale, întrucât acestea au fost deja efectuate de judecătorul de cameră preliminară, care a decis în mod definitiv și cu autoritate de lucru judecat care acte de urmărire penală și probe administrate de organele de urmărire penală sunt legale și care nu, acestea din urmă fiind anulate sau, după caz, excluse. Instanța de judecată va analiza cauza în fond având ca premisă cadrul procesual fixat în camera preliminară, astfel că, spre exemplu, nu va avea în vedere probele invalidate în cursul celei de-a doua faze a procesului penal, neputând să revină asupra deciziei de excludere a lor; corelativ, instanța – în principiu^[2] – nici nu poate ignora probele menținute de judecătorul de cameră preliminară, considerându-le nelegale.

^[1] A. CRIȘU, A. ZARAFIU, A. CIOBANU, *Drept procesual penal. Curs selectiv pentru licență. Teste grilă*, Ed. Hamangiu, București, 2008, p. 143; I. NEAGU, A. CRIȘU, A. ZARAFIU, A. CIOBANU, *Drept procesual penal. Curs selectiv pentru licență*, ed. a 2-a, Ed. All Beck, București, 2004, p. 134; I. NEAGU, *Tratat de procedură penală. Partea specială*, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2012, p. 176.

^[2] Situațiile de excepție au fost analizate în capitolul al III-lea – „Camera preliminară” din această parte a prezentei lucrări.

Apreciem că judecata constituie *activitatea principală a procesului penal*, deoarece numai pe baza celor discutate și probate în ședința de judecată se poate întemeia convingerea judecătorilor asupra vinovăției sau nevinovăției inculpaților, convingere care apoi va fi concretizată în soluția pronunțată prin hotărârea judecătorească.

În sens restrâns, prin judecată se înțelege operațiunea logică prin care completul de judecată soluționează cauza penală, ca urmare a sesizării sale în condițiile legii. *În sens larg*, prin judecată se înțelege cea de-a treia fază a procesului, alcătuită dintr-un ansamblu de activități desfășurate, în principal, de instanța de judecată, cu participarea activă a procurorului și a părților asistate de apărători, având drept finalitate aflarea adevărului cu privire la fapta și inculpatul cu care instanța a fost sesizată. Legea are în vedere, cu precădere, această din urmă accepțiune a termenului; spre exemplu, art. 349 alin. (1) din Codul de procedură penală arată că instanța de judecată soluționează cauza cu garantarea respectării drepturilor subiecților procesuali și asigurarea administrării probelor pentru lămurirea completă a împrejurărilor cauzei în scopul aflării adevărului, cu respectarea deplină a legii.

Judecata are *două funcții judiciare*:

a) *funcția judiciară principală* este cea a judecării propriu-zise a cauzei, în complet legal constituit;

b) *funcția judiciară subsidiară/secundară* este cea de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale, întrucât, în cursul judecării, instanța de judecată se pronunță și asupra măsurilor de prevenție sau măsurilor asigurătorii.

§2. Limitele fazei de judecată

Ca *regulă, limita inițială* a fazei de judecată este determinată de încheierea de începere a judecării [spre exemplu, dacă judecătorul de cameră preliminară constată legalitatea sesizării instanței, a administrării probelor și a efectuării actelor de urmărire penală sau exclude una ori mai multe probe administrate, se pronunță o *încheiere*, prin care se dispune începerea judecării; atunci când judecătorul de cameră preliminară dispune restituirea cauzei la parchet pentru oricare dintre motivele prevăzute de art. 346 alin. (3) din Codul de procedură penală, iar în urma contestației completul de 2 judecători de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară admite contestația, desființează încheierea atacată și dispune, *prin încheiere*, începerea judecării].

Instanța, în cazul acesta, este sesizată, ca act principal de sesizare, prin rechizitoriul întocmit de procuror, încheierea de începere a judecării reprezentând actul subsidiar de sesizare, dar în același timp o condiție *sine qua non* pentru trecerea în a treia fază a procesului penal.

În condițiile în care obiectul judecării este stabilit prin rechizitoriu, dar în lipsa încheierii judecătorului de cameră preliminară nu se poate începe judecata, trebuie să apreciem că, în prezent, pentru începerea judecării sunt necesare două acte de dispoziție: *rechizitoriul*, prin care procurorul dispune trimiterea în judecată, și *încheierea* pronunțată de judecătorul de cameră preliminară, de începere a judecării,

care, pe de o parte, validează rechizitoriul, iar, pe de altă parte, poate să excludă anumite acte sau probe ale urmăririi penale și poate să limiteze, într-o anumită măsură, obiectul judecății. Prin urmare, cadrul judecății este fixat de *ambele* acte procesuale amintite; instanța de judecată cunoaște fapta cu care este sesizată și pe inculpat din cuprinsul rechizitoriului, iar pe baza încheierii definitive de începere a judecății determină care sunt probele și actele de urmărire penală valide în dosar și care sunt cele de care nu va ține cont (probele excluse și actele anulate).

Instanța poate fi sesizată, în prezent, fie prin aceste două acte (rechizitoriu și încheiere de începere a judecății), fie prin *acordul de recunoaștere a vinovăției*, caz în care lipsește procedura de cameră preliminară și vorbim despre o sesizare directă a instanței de judecată cu acordul de recunoaștere a vinovăției. De asemenea, cauza poate ajunge în faza judecății și ca urmare a admiterii, de către judecătorul de cameră preliminară, a unei plângeri împotriva soluției de clasare și dispunerii, de către același judecător, a începerii judecății, în condițiile art. 341 alin. (7) pct. 2 lit. c) din Codul de procedură penală (cu precizarea că, și în acest caz, faza camerei preliminare lipsește).

Așadar, prin *excepție*, limita inițială a fazei de judecată poate fi determinată și de:

- *acordul de recunoaștere a vinovăției*;
- *încheierea prin care, în cauzele în care s-a pus în mișcare acțiunea penală, judecătorul de cameră preliminară admite plângerea împotriva soluției de clasare, desființează această soluție și dispune începerea judecății.*

Limita finală a fazei de judecată este reprezentată de hotărârea definitivă prin care se rezolvă fondul cauzei. Aceasta poate fi o sentință sau o decizie. Precizăm că există și hotărâri definitive care nu rezolvă fondul cauzei, cum ar fi hotărârea de dezinvestire în cazul declinării de competență.

Cu titlu de excepție, această limită finală poate fi depășită în cazul exercitării căilor extraordinare de atac (recurs în casație, contestație în anulare, revizuire și redeschiderea procesului penal în cazul judecării în lipsa persoanei condamnate).

§3. Principiile fazei de judecată

Dacă în cursul urmăririi penale este reglementată doar parțial lipsa de publicitate, celelalte trăsături nemaigăsindu-și locul în actuala reglementare, în cursul judecății asistăm, ca și în vechea reglementare, la enunțarea expresă a celor patru principii, și anume:

- a) publicitatea;
- b) nemijlocirea;
- c) contradictorialitatea;
- d) oralitatea.

Toate aceste principii reprezintă caractere ale ședinței de judecată și, față de această precizare, apreciem că regulile înscrise în dispoziții legale cu caracter special, cum ar fi repartizarea aleatorie a dosarelor, nu sunt principii ale fazei de judecată, ci doar dispoziții care disciplinează modul de desfășurare a procesului penal.

3.1. Publicitatea

Publicitatea consacră *dreptul oricărei persoane de a participa la ședința de judecată*. Prin reglementarea acestui principiu se asigură încrederea societății în actul de justiție, întrucât tot ceea ce se petrece în faza de judecată poate fi perceput și luat la cunoștință de terți care nu au nicio implicare în cauza respectivă, ceea ce reprezintă o puternică garanție că judecătorii vor respecta în totalitate legea. Pe de altă parte, publicitatea constituie și un drept fundamental al inculpatului, parte componentă a caracterului echitabil al procesului penal; astfel, art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului arată că „orice persoană are dreptul la judecarea cauzei sale în mod echitabil, *în mod public* (s.n.)”.

Publicitatea ședinței de judecată implică posibilitatea oricărei persoane, inclusiv a jurnaliștilor, de a avea acces în sala de judecată (sau, dacă judecata se desfășoară în alt loc, de a intra în acel spațiu), chiar dacă nu au interes procesual în cauza respectivă. Publicitatea trebuie asigurată la toate termenele de judecată, atât în cursul cercetării judecătorești (etapă destinată administrării de probe), cât și la dezbateri (etapă în care se pun concluzii).

Principiul pe care îl analizăm nu presupune însă, obligatoriu, ca la ședința de judecată să și asiste în mod efectiv vreo persoană, respectarea sa fiind asigurată dacă *accesul în sală este permis*; prin urmare, o ședință de judecată este considerată publică atunci când intrarea terților nu a fost restricționată, chiar dacă, în concret, în sală nu se găsește nimeni altcineva decât participanții la procedură.

În actuala reglementare, de la acest drept au fost enunțate expres două *excepții*, și anume: este interzisă participarea la judecată a *persoanelor care nu au împlinit 18 ani* și a *persoanelor înarmate* [art. 352 alin. (2) din Codul de procedură penală]. Totuși, potrivit aceluiași text de lege, excepția nu îi vizează pe minorii care au calitatea de părți sau martori (evident, minorul inculpat participă la judecata care îl vizează, după cum martorul minor va fi audiat de instanță în ședința de judecată) și nici persoanele înarmate care asigură paza persoanelor aflate în stare de deținere sau cele care asigură securitatea ședinței de judecată (spre exemplu, ofițerii Administrației Naționale a Penitenciarelor au îndatorirea de a-l păzi pe inculpatul arestat inclusiv în sala de judecată, scop în care vor pătrunde înarmați).

În raport de dispozițiile legale mai sus indicate, nu este restricționat accesul în sala de judecată pentru alte categorii de persoane; spre exemplu, la ședința de judecată pot asista majorii, chiar dacă sunt lipsiți de discernământ, dar și persoanele care nu înțeleg limba în care se desfășoară procedura judiciară.

Încălcarea dispozițiilor relative la publicitatea ședințelor de judecată se sancționează cu *nulitatea absolută*, care poate fi invocată din oficiu sau la cerere, în orice stare a procesului penal^[1] [art. 281 alin. (2) și (3) din Codul de procedură penală]. Este

^[1] Considerațiile teoretice privind noțiunea de „orice stare a procesului penal” au fost analizate în partea generală a prezentei cărți, în capitolul al VI-lea – „Acte procesuale și acte procedurale comune”, secțiunea a 4-a – „Nulitățile”, §3 – „Nulitatea absolută”.

vorba despre o nulitate în cazul căreia vătămarea se prezumă absolut, astfel că nu trebuie dovedită și nici nu poate fi răsturnată.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului a apreciat că, pentru a se realiza publicitatea unei proceduri, este necesar ca publicul să fie informat despre data și locul ședinței de judecată și să aibă un acces facil la aceasta. Tocmai de aceea, spre exemplu, legea fixează îndatorirea președintelui completului de judecată de a lua măsurile necesare pentru ca lista cauzelor fixate pentru judecată să fie afișată la instanță cu 24 de ore înaintea termenului de judecată [art. 361 alin. (7) din Codul de procedură penală]. A ține o ședință de judecată în circumstanțe în care marele public nu poate participa (în cauza de față ședința desfășurându-se în localul unui penitenciar) constituie un obstacol grav pentru realizarea unei publicități reale, iar statul are obligația ca, în astfel de circumstanțe, să ia măsurile necesare pentru a asigura informarea și accesul efectiv al presei și al publicului^[1].

Publicitatea nu este încălcată dacă *instanța limitează accesul publicului* în sala în care se desfășoară ședința de judecată, în funcție de mărimea sălii de judecată. În actuala reglementare constatăm existența unor detalii în ceea ce privește limitarea publicității ședinței de judecată și asistăm la o explicație detaliată a dreptului persoanelor participante la ședință de a realiza înregistrări sau fotografii, astfel încât nu este considerată o încălcare a principiului publicității ședinței de judecată nici limitarea accesului persoanelor în sala de ședință, pentru asigurarea solemnității ședinței, iar publicitatea ședinței de judecată nu este echivalentă nici cu *dreptul oricărei persoane de a cunoaște conținutul dosarului cauzei*. Pentru ca un terț să ia cunoștință de conținutul dosarului, se aplică dispozițiile Legii nr. 544/2001^[2], luarea

^[1] C.E.D.O., cauza *Riepan c. Austriei*, Hotărârea din 14 noiembrie 2000.

^[2] Legea nr. 544/2001 privind liberul acces la informațiile de interes public (M. Of. nr. 663 din 23 octombrie 2001). Potrivit Hotărârii Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 197/2019, citată mai sus (prin care a fost aprobat Ghidul de bune practici privind relația sistemului judiciar cu mass-media), la cererea reprezentanților mass-media, pot fi comunicate informații privind stabilirea primului termen de judecată, precum și a termenelor ulterioare, stadiul în care se află judecata (cercetare judecătorească, dezbateri, repunere pe rol, pronunțare etc.), măsurile dispuse de instanță la termenele de judecată (efectuarea unei expertize, audierea părților și a martorilor), soluțiile pronunțate. Reprezentanții mass-media pot consulta dosarele aflate pe rolul instanțelor, cu respectarea ordinii de solicitare și a măsurilor de asigurare a integrității documentelor și numai în măsura în care este posibilă punerea acestora la dispoziție. Cererea se aprobă de către purtătorul de cuvânt al instanței, cu consultarea președintelui completului sau, în lipsa acestuia, a președintelui instanței. Refuzul consultării dosarului va fi întotdeauna motivat. În perioada cuprinsă între data finalizării procedurii de cameră preliminară și primul termen de judecată, este permisă doar eliberarea unui extras al rechizitoriului; după primul termen de judecată, se poate elibera o copie a rechizitoriului, după asigurarea protecției datelor cu caracter personal, cu excepția situației în care completul de judecată a stabilit că judecarea cauzei se va realiza în ședință nepublică. Dosarele privind cauzele care au fost sau sunt judecate în ședință nepublică, precum și cele care presupun confidențialitate nu pot fi consultate de reprezentanții mass-media, cărora nu le pot fi eliberate nici copii ale actelor și hotărârilor pronunțate în cauzele respective. La cerere, reprezentanților mass-media le pot fi eliberate copii ale actelor dosarului sau ale hotărârilor pronunțate ori extrase din acestea, cu asigurarea protecției datelor cu caracter personal și eliminarea pasajelor referitoare la conținutul unor probe, dacă din prezentarea sau analizarea acestora rezultă

la cunoștință presupunând formularea unei cereri prealabile în acest sens [art. 352 alin. (10) din Codul de procedură penală]. Potrivit dispozițiilor art. 352 alin. (7) din Codul de procedură penală, părțile, persoana vătămată, reprezentanții acestora, avocații și experții desemnați în cauză au dreptul de a lua cunoștință de actele și conținutul dosarului.

Totodată, în actuala reglementare este prevăzut expres *dreptul instanței de judecată de a interzice publicarea de texte, imagini, desene sau fotografii* de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, precum și a martorilor, în condițiile în care s-ar aduce atingere vieții intime a acestora, astfel încât singura situație în care instanța nu poate limita folosirea mijloacelor sus-menționate este cea cu privire la inculpat [art. 352 alin. (9) raportat la art. 352 alin. (3) sau (4) din Codul de procedură penală]^[1].

informații prin a căror divulgare se încalcă dreptul la respectarea vieții private sau se periclitează rezultatul cercetării judecătorești. Refuzul eliberării de copii va fi întotdeauna motivat. În cazul hotărârilor prin care s-a dispus, în cursul judecății, asupra măsurilor preventive se pot elibera, la cerere, copii, din care în prealabil au fost eliminate datele cu caracter personal, pasajele referitoare la conținutul unor probe, dacă din prezentarea sau analizarea acestora rezultă informații prin a căror divulgare se încalcă dreptul la respectarea vieții private sau se periclitează rezultatul cercetării judecătorești, referirile la activitățile de cercetare care vor fi efectuate în continuare, numele martorilor și ale persoanei vătămate.

^[1] Potrivit Hotărârii Plenului Consiliului Superior al Magistraturii nr. 197/2019 (prin care a fost aprobat Ghidul de bune practici privind relația sistemului judiciar cu mass-media), citată mai sus, filmarea, fotografierea și înregistrarea audio în sălile de judecată se efectuează numai cu acordul președintelui completului de judecată. Fotoreporterii și echipele de radio și televiziune trebuie să solicite în prealabil (recomandabil cu 24 de ore înainte de ședință), prin intermediul biroului de informare și relații publice din cadrul instanței, permisiunea privind accesul în sala de ședință, cu indicarea cauzelor în care solicită efectuarea de înregistrări. În cazul în care li se permite accesul în sala de judecată, în timpul ședinței, reprezentanții mass-media pot realiza înregistrări video și audio, cu încuviințarea președintelui completului. Președintele completului de judecată apreciază în ce măsură reprezentanții mass-media pot face înregistrări ale altor momente din ședință. Nu este permisă, în nicio situație, transmiterea în direct a ședințelor de judecată. Sunt interzise înregistrarea, captarea și difuzarea înregistrărilor sau a imaginilor captate fără acordul președintelui completului de judecată, iar în cazul încălcării acestei interdicții, va fi sesizat Consiliul Național al Audiovizualului. Înregistrările video și audio, precum și fotografiile vor fi realizate dintr-o poziție fixă. Pentru desfășurarea normală a procedurilor, completul de judecată poate decide să fie admis doar un număr limitat de echipe de filmare, în ordinea solicitărilor. În situația în care nu este permis reprezentanților mass-media accesul în sala de judecată, fotoreporterilor li se oferă posibilitatea de a face fotografii, iar echipelor de televiziune li se permite filmarea de cadre înainte de începerea ședinței. Reprezentanții mass-media pot realiza înregistrări în afara sălii de judecată, cu acordul și în locurile stabilite de președintele instanței, răspunsul fiind comunicat prin intermediul biroului de informare publică și relații cu mass-media. În înregistrările audio și video, părțile, martorii și ceilalți participanți la proces pot apărea numai cu încuviințarea completului de judecată și dacă nu au exprimat obiecții în acest sens. Completul de judecată nu va aproba ca inculpatul să fie filmat, cu excepția situației în care acesta nu are obiecții. De asemenea, persoanele vătămate nu pot fi filmate fără acordul lor. Este interzisă filmarea minorilor. În conformitate cu dispozițiile art. 352 alin. (9) din Codul de procedură penală, pe durata judecății, completul de judecată poate interzice expres publicarea și difuzarea, prin mijloace scrise sau audiovizuale, de texte, desene, fotografii sau imagini de natură a dezvălui identitatea persoanei vătămate, a părții civile, a părții responsabile civilmente

Principiul publicității ședinței de judecată nu este însă unul absolut^[1]. Astfel, *excepții de la publicitatea ședinței de judecată* întâlnim în două ipoteze:

1. *Ședința poate fi declarată nepublică de către instanță*, la cererea părților, a persoanei vătămate, a procurorului ori din oficiu, în cazul în care judecata în ședință publică ar aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității, vieții intime a persoanei sau intereselor minorilor ori ale justiției [art. 352 alin. (3) și (3²) din Codul de procedură penală^[2]]. Spre exemplu, se pot întâlni asemenea situații în ipoteza în care obiectul cauzei este reprezentat de o infracțiune de spionaj, care presupune chestiuni legate de informații secrete de stat, or, publicitatea ar conduce la divulgarea lor către publicul din sală. De asemenea, ședința poate fi declarată nepublică în cazul unei infracțiuni de violare a vieții private sau atunci când este audiată victima unui viol, pentru că prezența unor terți în sală ar genera premisele devoalării către public a unor aspecte ținând de intimitatea persoanei vătămate, ceea ce ar amplifica suferințele pe care aceasta le încearcă în urma comiterii infracțiunii (lipsa de publicitate este și în interesul justiției, pentru că persoana vătămată ar putea fi inhibată să dea declarații tocmai din cauza prezenței publicului)^[3].

Totodată, instanța, la cererea părților, a procurorului sau a persoanei vătămate, poate să declare ședința nepublică în cazul în care audierea unui martor în public

sau a martorilor. Măsura este adusă la cunoștința publicului și reprezentanților mass-media prin intermediul biroului de informare și relații cu publicul, care va întreprinde demersurile necesare în vederea publicării pe site-ul instanței a unui comunicat în acest sens, care va cuprinde numărul dosarului, termenul pentru care s-a dispus măsura și acțiunile interzise. În cazul în care măsura este dispusă în timpul ședinței de judecată, reprezentanții mass-media prezenți în sală sunt obligați să o respecte și să nu transmită altor jurnaliști materialele interzise a fi difuzate. Echipele de filmare care au primit aprobare pot înregistra cadre largi cu publicul din sala de judecată sau din alte părți ale sediului instanței, fără a fixa cu obiectivul camerei de filmat o anumită persoană din public. Persoanele care asistă la ședința de judecată pot apărea în înregistrările video și audio numai dacă și-au exprimat anterior acordul în acest sens.

^[1] Dreptul la un proces public implică dreptul la o ședință publică numai dacă circumstanțe excepționale nu justifică desfășurarea judecății cu ușile închise (C.E.D.O., cauza *Göç c. Turciei*, Hotărârea din 11 iulie 2002).

^[2] Dispozițiile alin. (3²) al art. 352 din Codul de procedură penală au fost introduse prin Legea nr. 217/2023 (M. Of. nr. 634 din 11 iulie 2023) și intră în contradicție cu cele cuprinse în alin. (3) al aceluiași articol, preexistente acestei legi. Deși ipoteza reglementării din cele două alineate este aceeași („dacă judecarea în ședință publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane”), soluțiile sunt diferite, căci alin. (3) arată că, în această situație, instanța „*poate* (s.n.) declara ședința nepublică”, în timp ce alin. (3²) stabilește că „ședința de judecată *este* (s.n.) declarată nepublică”. În opinia noastră, ipoteza este una de declarare *facultativă*, și nu *obligatorie*, a ședinței nepublice, întrucât instanța trebuie să aprecieze, de la caz la caz, dacă ședința publică ar afecta sau nu interese de stat, morala, demnitatea, viața intimă.

^[3] În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a statuat că lipsa de publicitate pe parcursul întregii judecăți cu privire la un viol se justifică pentru a proteja victima, chiar și dacă aceasta acordase anterior interviuri în media despre caz, întrucât în declarațiile făcute pentru media victima a controlat informațiile pe care le-a comunicat, pe când în fața instanței acest fapt nu a fost posibil, dată fiind necesitatea de a se respecta drepturile reclamantului (C.E.D.O., cauza *Mraović c. Croației*, Hotărârea din 14 mai 2020).

ar pune în pericol confidențialitatea unor informații [art. 352 alin. (4) teza a II-a din Codul de procedură penală].

O chestiune cu aspect de noutate este reprezentată de posibilitatea instanței de a declara ședința nepublică la cererea martorilor, pentru ședința de judecată în care este ascultat respectivul martor, dacă prin informațiile relevante s-ar putea aduce atingere siguranței ori demnității sau vieții intime a acestuia ori a membrilor familiei sale [art. 352 alin. (4) teza I din Codul de procedură penală]. Reține atenția că, în această ultimă ipoteză, numai martorul poate formula cererea privind ședința nepublică; instanța, procurorul, părțile și persoana vătămată nu au un asemenea drept.

De asemenea, instanța poate declara ședința nepublică pe durata ascultării martorului amenințat, în scopul protecției acestuia [art. 127 lit. c) din Codul de procedură penală].

În toate situațiile de mai sus, declararea nepublică a ședinței de judecată este *facultativă*, și nu obligatorie.

Pentru declararea ședinței ca nepublică se urmează o procedură care presupune următoarele *reguli*:

- declararea ședinței nepublice se face în ședință publică (prin urmare, în ipotezele de mai sus, ședința de judecată debutează ca publică, conform principiului, și abia ulterior devine nepublică prin dispoziția instanței);

- ședința este declarată nepublică, potrivit precizărilor sus-menționate, la cererea procurorului, a părților, a persoanei vătămate, a martorului ori din oficiu;

- în vederea respectării principiului contradictorialității, ședința poate fi declarată nepublică numai după ce chestiunea a fost pusă în discuția părților prezente, a persoanei vătămate și a procurorului;

- dispoziția instanței ca ședința să fie nepublică este executorie [art. 352 alin. (5) din Codul de procedură penală];

- întrucât este vorba despre ipoteze de excepție de la regula publicității, instanța are obligația de a motiva de ce a declarat ședința nepublică;

- ședința se poate desfășura în mod nepublic pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei;

- chiar dacă ședința este nepublică, se permite accesul în sală al procurorului, părților, persoanei vătămate, reprezentanților acestora, avocaților și altor persoane a căror prezență este autorizată de instanță, spre exemplu, a expertului [art. 352 alin. (6) din Codul de procedură penală];

- președintele completului are îndatorirea de a aduce la cunoștința persoanelor care participă la judecata desfășurată în ședință nepublică obligația de a păstra confidențialitatea informațiilor obținute pe parcursul procesului [art. 352 alin. (8) din Codul de procedură penală].

2. Situațiile reglementate expres de lege în care judecata se desfășoară obligatoriu în ședință nepublică:

a) *ședințele de judecată desfășurate în camera de consiliu*, de această dată legiuitorul precizând că ședința din camera de consiliu este nepublică [art. 352 alin. (1)

teza a II-a din Codul de procedură penală]. Legea reglementează mai multe ipoteze în care soluționarea unor probleme procesuale se face în camera de consiliu; spre exemplu, luarea măsurilor preventive de către judecătorul de drepturi și libertăți, procedura în camera preliminară, rezolvarea declarațiilor de abținere și a cererilor de recuzare sau soluționarea contestației împotriva ordonanței prin care procurorul a dispus asupra luării măsurilor asigurătorii. Soluționarea propunerii de luare sau de prelungire a arestării preventive în ședință publică, iar nu în camera de consiliu, așa cum prevede art. 203 alin. (5) din Codul de procedură penală, nu atrage nulitatea absolută a hotărârii conform dispozițiilor art. 281 din același cod, întrucât aceste dispoziții sancționează cu nulitatea absolută numai nerespectarea dispozițiilor referitoare la publicitatea ședinței de judecată;

b) *ședințele în cauzele cu inculpați minori*. Potrivit art. 509 alin. (2) din Codul de procedură penală, ședința în care are loc judecarea infractorului minor nu este publică, această derogare fiind instituită de legiuitor tocmai pentru a sublinia regimul deosebit de strict de reglementare a instituției minorității din punct de vedere procesual penal. În cazul în care în aceeași cauză sunt mai mulți inculpați, dintre care unii sunt minori și alții majori, și nu se poate dispune disjungerea, se va aplica procedura obișnuită, deci ședința trebuie să fie publică [art. 510 alin. (1) din Codul de procedură penală]. În aceste condiții, dacă judecata se va desfășura în ședință nepublică, va interveni nulitatea absolută a hotărârii, fiind încălcate dispozițiile relative la publicitatea ședinței de judecată;

c) *ședințele în cauzele privind infracțiunile prevăzute de art. 197, art. 199, art. 209-216¹, art. 218, art. 218¹, art. 219, art. 219¹, art. 221, art. 222, art. 223 și art. 374 din Codul penal^[1], dacă persoana vătămată este minoră* [art. 352 alin. (3¹) din Codul de procedură penală]. Menționăm că, în aceste ipoteze, lipsa de publicitate a ședinței de judecată este condiționată nu doar de obiectul dosarului, care trebuie să vizeze una dintre infracțiunile anterior menționate, ci și de vârsta victimei, care trebuie să fie minoră și în cursul judecății, nu doar la data faptei. Dacă această din urmă condiție nu este îndeplinită, persoana vătămată majoră poate totuși solicita instanței să declare ședința nepublică (facultativ), pe considerente legate de protecția demnității sau vieții sale intime, în temeiul art. 352 alin. (3) și (3²) din Codul de procedură penală;

d) *ședințele în cauzele care au ca obiect infracțiunile de trafic de minori și de pornografie infantilă* (art. 24 din Legea nr. 678/2001^[2]).

^[1] Este vorba despre infracțiunile de rele tratamente aplicate minorului, violență în familie, sclavie, trafic de persoane, trafic de minori, supunere la muncă forțată sau obligatorie, proxenetism, exploatarea cerșetoriei, folosirea unui minor în scop de cerșetorie, folosirea serviciilor unei persoane exploatate, folosirea prostituției infantile, viol, viol săvârșit asupra unui minor, agresiune sexuală, agresiune sexuală săvârșită asupra unui minor, coruperea sexuală a minorilor, racolarea minorilor în scopuri sexuale, hărțuire sexuală și pornografie infantilă.

^[2] Conform art. 24 alin. (1) teza I din Legea nr. 678/2001 privind prevenirea și combaterea traficului de persoane (M. Of. nr. 783 din 11 decembrie 2001), ședințele de judecată în cauzele privind infracțiunea de trafic de minori, prevăzută de art. 211 din Codul penal, și de pornografie